

ВІДГУК

на кандидатську дисертацію Марії Степанівни Середюк на тему “Громадсько-політична діяльність Володимира Целевича (1890-1942)”, подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01- історія України

Постать Володимира Целевича у громадсько-політичному житті Західної України першої половини ХХ століття була досить помітною і тому заслуговує спеціального історичного дослідження. Слід підкреслити, що біографічні дослідження в наш час все більше привертають увагу науковців і покликані сприяти поглибленому вивченню історії української інтелігенції, її ролі та місця у національно-визвольному русі західного регіону України новітньої доби.

В українській історіографії до сьогодні відсутні спеціальні праці, що стосуються системного та комплексного дослідження поставленої проблеми. Тому вибір теми дисертаційного дослідження є цілком виправданим.

У вступі до роботи містяться всі необхідні компоненти, які належним чином розкриті. Насамперед, це обґрунтування актуальності теми дослідження. Дисертантка також чітко визначила хронологічні рамки роботи, мету та завдання, які необхідно вирішити для її реалізації, об’єкт і предмет дослідження, його практичне значення. Не викликає заперечень наукова новизна роботи. Дисертантка вперше на основі комплексу нововиявлених джерел реконструювала маловідомі факти біографії відомого галицького політика, відтворила цілісну картину діяльності В. Целевича в українських громадських товариствах Галичини та особливо в роботі найвпливовішої політичної партії УНДО. Авторка також обґрунтувала важливу цінність наукового-публіцистичної спадщини В. Целевича, наголосила на необхідності її популяризації серед широкого загалу.

Слід відзначити вдалу побудову структури дисертації, що сприяло вирішенню поставлених завдань. Представлена до захисту робота складається зі вступу, п'яти розділів (9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел (595 позицій). Основний текст дисертації становить 173 сторінки.

Дисертантка використала широке коло джерел і літератури, у тому числі архівні документи, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові, Центральному державному архіві громадських об'єднань України, у державних архівів Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей, а також опубліковані збірники документів. Широко послуговувалась дисертантка матеріалами періодики того часу. Дуже важливим є і той факт, що М. Середюк широко використала наративні джерела, без яких неможливо якісно вирішити поставлену проблему. Насамперед це спогади сучасників В. Целевича. Позитивним для дослідження виявилось використання наукових та публіцистичних праць В. Целевича. Вони дозволили краще дослідити його громадсько-політичні погляди. Використана джерельна база є достатньо широкою і сприяла всебічному дослідженню і висвітленню громадсько-політичної діяльності В. Целевича.

Рецензована робота відзначається чіткістю побудови, науково переконливою постановкою проблеми, ґрунтовним в цілому розкриттям теми.

У першому розділі фахово проаналізовано історичну літературу з вказаної проблематики та окреслено коло питань, які потребують подальшого дослідження. У підсумку дисертантка пише, що життєвий шлях, наукова спадщина, а також громадська діяльність В. Целевича донині не були предметом комплексного дослідження, а наявні праці містять переважно фрагментарну щодо теми дисертації інформацію. У цьому ж розділі також розкрито загальну методичку та основні методи дослідження, які ґрунтувалися на врахуванні специфіки біографістики та просопографії – спеціальних історичних дисциплін, що суттєво розширюють можливості всебічної реконструкції історичного процесу взагалі та ролі в ньому конкретної людини зокрема.

У другому розділі “Формування світогляду” акцентовано увагу на особливостях формування світогляду В. Целевича, зокрема показано, що підґрунтям його виразної національно-патріотичної свідомості заклали родинні цінності, а також просвітні, громадські установи Галичини, які вели активну усвідомлюючу роботу серед українського населення регіону.

У розділі розглянуто внесок В. Целевича у заснування Українського Горожанського комітету та Української військової організації, виокремлено коло його однодумців, серед яких – майбутні лідери національно-державницьких партій Галичини, національно-культурних організацій краю. У 1923-1924 рр. він перебував у США та Канаді, де збирав кошти на культурно-освітні та соціально-економічні потреби українців.

У третьому розділі “У лавах Українського національно-демократичного об’єднання” розкрито особливості діяльності В. Целевича у провідній українській політичній партії Західної України упродовж 1925-1939 років. В.Целевич не тільки входив до центрального комітету партії, але й обирався генеральним секретарем у 1925-1928 рр., 1932-1937 рр., а згодом став заступником голови партії (1928-1930 рр., та 1937-1939 рр.). Дисертантка наголосила, що основним завданням В. Целевича стали організаційні справи, зокрема відбудова повітових організацій, відновлення діяльності осередків партії у селах та партійного руху загалом. Авторка навела великий документальний матеріал, який свідчить про енергійність і наполегливість одного з керівників партії. На численних вічах, зборах, нарадах В. Целевич пояснював основну політичну лінію партії – здобуття самостійної, соборної української держави, закликав членів партії до інтенсивної праці. Авторка підкреслила, що II і III партійні з’їзди схвалили стратегію і тактику партії та висловили довір’я голові Д. Левицькому та генеральному секретарю В.Целевичу.

Дисертантка правильно означила, що у першій половині 1930-х років тактика УНДО зазнала змін, а саме еволюціонувала у напрямі пошуку шлях порозуміння з польською владою на основі автономії Західної України у складі

Польщі. Авторка вважає, що на середину 1930-х років завдяки В. Целевичу в УНДО перемогла концепція, що передбачала перетворення Західної України в осередок боротьби проти більшовицького режиму в УРСР. А запорукою успіху антирадянського курсу мала стати співпраця з польським урядом. Цієї лінії В.Целевич дотримувався до вибуху Другої світової війни 1 вересня 1939 р.

Четвертий розділ “Парламентська діяльність” – знайомить із роботою В.Целевича у сеймі Другої Речі Посполитої. Дисертантка віднайшла багато матеріалів і на їхній основі відтворила діяльність цієї непересічної особистості як парламентаря. А це вимагало належної освіти, зваженості у виступах у парламенті Польщі, а з другого боку – сміливості у відстоюванні інтересів українців Галичини. В. Целевич тричі обирався послом вищого законодавчого органу Польщі (1928, 1935 і 1938 рр.), а це свідчить про те, що він мав великий авторитет серед населення, а в сеймі його обирали заступником голови Українського клубу. Авторка віднайшла десятки проектів законів, які були підготовлені В. Целевичем і які стосувалися політичних, економічних і культурних аспектів життя населення Галичини. Промови, пропозиції або ж протести політика відзначалися виваженістю і фаховим підходом до оцінки проблеми.

Дисертантка багато уваги звернула на політику нормалізації українсько-польських взаємин, започатковану у 1935 р. В. Целевичем і головою партії В.Мудрим. При цьому вона вважає, що оптимістичний початок нормалізації стосунків розбився об парламентські реалії – жодна з вагомих ініціатив українських лідерів не знаходила підтримки пропольської більшості.

У п'ятому розділі “Редакторсько-публіцистична праця” переконливо доведено значні напрацювання В. Целевичем у цій сфері, при цьому уведено до наукового обігу чимало невідомих праць українського політика. У 1932 р. В.Целевич став редактором газети “Свобода”, органу УНДО. Він також став автором серії науково-популярних книг. Більшість статей в газетах присвячувалися розв'язанню злободенних проблем українців, серед яких

першочерговими залишалися питання освіти, культури, мови, аграрної сфери тощо.

В. Целевич також опублікував серію книг та брошур, присвячених історії України новітнього періоду, теорію держави і права, захисту майнових прав українського селянства тощо.

Найвагомішим здобутком В. Целевича у науковій сфері, вважає авторка, стало дослідження “Нарід. Нація. Держава” (Львів, 1934). Автор із врахуванням тодішніх теоретичних знань розглянув процес виникнення, функціонування та різновиди життєдіяльності родини, роду, племені, народу і нації. У своїх науково-популярних працях В. Целевич доводив, що український народ дозрів до створення незалежної української держави, оскільки мав зовнішні ознаки своєї відрубності: мову, історичні традиції, культуру.

Висновки зроблені у дисертації, в основному виважені й аргументовані, результати дослідження належним чином апробовані, а його зміст та основні положення викладені в опублікованому авторефераті. М.С. Середюк показала себе зрілою дослідницею, яка вміє аналізувати історичні факти, обґрунтовувати свої думки, робити логічні висновки.

Поряд з цим, висловлю декілька зауважень і побажань авторці дисертації. По-перше, назву дисертації варто було розширити і вона могла б звучати як “Громадсько-політична і науково-публіцистична діяльність В. Целевича”. По-друге, дисертантка у деяких моментах ідеалізує особу В. Целевича. Адже не все у його громадсько-політичній діяльності та науково-публіцистичній спадщині рівноцінне, не з усіма його думками та ідеями можна погодитися, окреми тези є дискусійними. На це варто було більше звернути увагу. З іншого боку дисертантка вважає, що обстоювання В. Целевичем політичного курсу УНДО на нормалізацію українсько-польських відносин у другій половині 1930-х років було однією з найбільших його політичних помилок. Це надто категоричний висновок. Згадаємо, що в ці роки на позиціях вимоги автономії для українців Західної України стояла й Українська греко-католицька церква, митрополит А. Шептицький. До того ж не слід забувати, якої автономії

добивався В. Целевич: територіальної автономії з власним українським сеймом і урядом. По-третє, дисертаційне дослідження лише б виграло, якби до характеристики В. Целевича, як громадсько-політичного діяча, авторка додала детальніші матеріали про його навчання в гімназії та університеті, його вдачу, темперамент, захоплення, внутрішній світ, особисте життя. Вартувало б подати його світлину, щось з рідного села. Ці побажання стосуються майбутньої роботи авторки.

Однак висловлені зауваження не можуть суттєво вплинути на в цілому високий рівень представленої до захисту дисертаційної роботи. Вона є самостійним і завершеним науковим дослідженням на актуальну з наукової та суспільної точки зору тему, має практичне значення. На наш погляд, дисертаційна робота цілком відповідає вимогам ДАК України, а її авторка Марія Степанівна Середюк заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор
кафедри новітньої історії України
імені М. Грушевського
Львівського національного університету
імені Івана Франка

у.р. Ко

К.К. Кондратюк

Підпис Кондратюка К.К. підтверджую
Вчений секретар ЛНУ ім.Івана Франка

